

DARIUSZ MILEWSKI

Wydział Nauk Historycznych

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

ORCID 0000-0002-3255-7685

WYDATKI SKARBU KORONNEGO NA POSELSTWO TATARSKIE W 1654 R.¹ CZĘŚĆ 1

Uгода perejasławska z 18 stycznia 1654 r., zawarta między Kozakami Bohdana Chmielnickiego a państwem moskiewskim, zaowocowała w efekcie wybuchem wojny między Moskwą a Rzeczpospolitą. Państwo moskiewskie szykowało się do niej od kilku lat, chcąc wykorzystać panujący na Ukrainie zamęt, wywołany trwającym od 1648 r. powstaniem kozackim. Zgoda udzielona carowi Aleksemu przez sobór ziemski w 1653 r. na rozpoczęcie wojny z Polską otworzyła drogę do agresji. Rosjanie pod przykrywką oferty pośrednictwa między Polakami a Kozakami już w 1653 r. badali w Rzeczypospolitej możliwości interwencji zbrojnej². Ku sojuszowi z Moskwą skłaniał się również Bohdan Chmielnicki zawiedziony na sojuszniku tatarskim. Chan Islam III Gerej, wspierając Kozaków przeciw Polakom, nie chciał zarazem zdecydowanego zwycięstwa swoich sojuszników, czerpiąc korzyści z panującego na Ukrainie zamieszania. Swoją politykę utrzymania równowagi między Polską a Kozaczną udokumentował zarówno czynnie, wspierając Kozaków po klęsce beresteckiej w 1651 r., jak i ratując z opresji wojsko polskie rokowaniami kończącymi kampanię zborowską w 1649 i żwaniecką w 1653 r.

Właśnie kampania żwaniecka udowodniła Kozakom niemożność pokonania Polaków w sojuszu z ordą, a jednocześnie unaoczniała słabość armii koronnej, niepotrafiącej uporać się z przeciwnikiem mimo dużej mobilizacji sił i osobistego udziału króla Jana Kazimierza w wyprawie³. Zachęciło to zarówno Kozaków jak i Rosjan do sfinalizowania prowadzonych od dłuższego czasu rozmów i przyjęcia protekcji moskiewskiej przez Kozaczną. Ten krok z kolei zaalarmował Tatarów. Chan obawiał się wzrostu potęgi moskiewsko-kozackiej

¹ Artykuł powstał w ramach projektu badawczego Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki „Akta skarbowe jako źródło do dziejów wojskowości staropolskiej za panowania Wazów (1587-1668)”, moduł 1.1, nr 11H 13 0334 82.

² D. Milewski, *Rywalizacja polsko-kozacka o Moldawię w dobie powstania Bohdana Chmielnickiego (1648-1653)*, Zabrze 2011, s. 203-204 i 268; Л.В., Заборовский, *Последний шанс умиротворения: переговоры Б.А. Репнина во Львове 1653 г.*, w: *Україна в Центрально-Східній Європі. Студії з історії XI-XVIII століть*, red. В. Смолий, Київ 2000, s. 238-244.

³ D. Milewski, *Kryzys wojskowości polskiej na przykładzie kampanii żwanieckiej Jana Kazimierza*, „Barok”, 2001, nr 15, s. 95-109; T. Ciesielski, *Od Batołu do Żwańca. Wojna na Ukrainie, Podolu i o Moldawię 1652-1653*, Zabrze 2007, s. 209-273.

i odpowiedział na to sojuszem z Rzeczpospolitą. Co prawda nieoczekiwana śmierć Iszlama III Gereja nieco opóźniła doprowadzenie do skutku nowego aliansu, jednak jego brat i następca Mehmed IV Gerej nie odstąpił od przyjętego kursu⁴. W efekcie na drugim sejmie 1654 r., obradującym w Warszawie, zjawilo się poselstwo tatarskie i 20 lipca zawarto sojusz z Krymem⁵.

Nowy układ polityczno-wojskowy umożliwił wojskom koronnym i tatarskim nie tylko podjęcie wspólnych działań przeciw Kozakom i Rosjanom, uwieńczonych zwycięską batalią pod Ochmatowem w końcu stycznia 1655 r., ale też przyczynił się do powstrzymania ofensywy kozackiej jesienią tegoż roku, podjętej w dobie największego kryzysu państwa polsko-litewskiego (bitwa pod Jezierną)⁶. Chan okazał się wówczas jedynym pewnym sojusznikiem, który nie zawiódł w trudnej chwili – jak to się stało chociażby w przypadku księcia siedmiogrodzkiego Jerzego II Rakoczege, także sprzymierzonego z Polską od 1653 r., lecz snującego wobec niej własne zamysły⁷.

Zawarcie sojuszu z Krymem w 1654 r. poprzedziła misja strażnika wojskowego Stanisława Mariusza Jaskólskiego, który wynegocjował u Tatarów m.in. wykupienie i zwolnienie jeńców polskich, pozostających w niewoli jeszcze od klęsk nad Żółtymi Wodami i pod Korsuniem, poniesionych przez Polaków wiosną 1648 r.⁸ Sojusz zaowocował też powrotem do regularnego wypłacania Krymowi tzw. upominków tatarskich, będących *de iure* zapłatą za pomoc wojskową przeciw Moskwie, *de facto* zaś okupem za oszczędzanie ziem ukraińskich przed najazdami⁹. Jak wiadomo, nie zawsze to skutkowało, a odmowa płacenia upominków jako reperkusja za rozgromiony w styczniu 1644 r. najazd tatarski miała stać się preludium do planowanej przez Władysława IV wojny z Osmanami; w rzeczywistości stała się jednym z oficjalnych powodów interwencji tatarskiej na Ukrainie w 1648 r. Po bitwie zborowskiej w 1649 r. wypłacono Tatarom zaległe upominki, ale ponowny wybuch walk w 1651 r.

⁴ Islam III Gerej (zm. 1654), chan krymski 1644-1654; Mehmed IV Gerej (zm. 1674), chan krymski 1641-1644 i 1654-1666. Sojusz uzgodniono i zawarto z Islamem III Gerejem, jednak nieoczekiwana śmierć chana w lipcu 1654 r. opóźniła wejście układu w życie.

⁵ A.S. Radziwiłł, *Pamiętnik o dziejach w Polsce*, wyd. A. Przyboś, R. Żelewski, t. 3, s. 429-431; S. Augustowicz, *Rokowania w sprawie przymierza polsko-tatarskiego w roku 1654*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie”, 1998, t. 13, *Prace Historyczne*, z. 2, s. 69-87; D. Kołodziejczyk, *The Crimean Khanate and Poland-Lithuania. International Diplomacy on the European Periphery (15th-18th Century). A Study of Peace Treaties Followed by Annotated Documents*, Leiden-Boston 2011, s. 163 i nn.; posła tatarskiego wysłuchano w sejnacie 27 VI 1654 r., sojusz zaprzysiężono 20 VII – zob. S. Ochmann-Staniszevska, Z. Staniszevski, *Sejm Rzeczypospolitej za panowania Jana Kazimierza Wazy. Prawo – doktryna – praktyka*, t. 1, Wrocław 2000, s. 202-204.

⁶ L. Podhorodecki, *Chanat krymski i jego stosunki z Polską w XV-XVIII w.*, Warszawa 1987, s. 189-194; R. Babka, *Kampania ochmatowska 1654-1655*, cz. 1-2, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, 2007, t. 43 i 2008, t. 44.

⁷ D. Milewski, *Siedmiogród i księstwa naddunajskie wobec sojuszu kozacko-moskiewskiego w 1654 r.*, w: *Studia z dziejów stosunków Rzeczypospolitej z Państwem Moskiewskim w XVI-XVII wieku*, red. M. Nagielski, K. Bobiatyński, P. Gawron, Zabrze-Tarnowskie Góry 2013, s. 200-228; G. Kármán, *György Rákóczi II's Attempt to Establish a Local Power Base among the Tributaries of the Ottoman Empire 1653-1657*, w: *Power and Influence in South-Eastern Europe 16th-19th century*, red. M. Baramova, P. Mitev, I. Parvev, V. Racheva, Berlin 2013, s. 229-243; tenże, *Confession and Politics in the Principality of Transylvania 1644-1657*, Budapest 2020, s. 162-170.

⁸ S. Augustowicz, *Dwa poselstwa Mariusza Stanisława Jaskólskiego na Krym w 1654 r.*, w: *Staropolski ogląd świata. Rzeczypospolita między okcydentalizmem a orientalizacją*, t. 1: *Przestrzeń kontaktów*, red. F. Wolański, R. Kołodziej, Toruń 2009, s. 46-53.

⁹ Koszty sojuszu z Krymem omawia Z. Wójcik, *Aspekty finansowe przymierza polsko-tatarskiego 1654-1666*, w: *O naprawę Rzeczypospolitej. Studia ofiarowane Władysławowi Czaplinskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, Warszawa 1965, s. 137-153.

spowodował znów zatrzymanie wypłat. Uiszczono je w przeddzień potopu szwedzkiego, przeznaczając na to w czerwcu 1655 r. ogromną sumę 450 tys. zł¹⁰.

W niniejszej edycji prezentowane są materiały źródłowe, związane z zawarciem sojuszu polsko-tatarskiego latem 1654 r. Znajdują się one w dwóch różnych rękopisach w zbiorach Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu i w warszawskim Archiwum Głównym Akt Dawnych. Wydawane w pierwszej części edycji akta pochodzą z warszawskiego Archiwum Głównego Akt Dawnych, zespół Archiwum Skarbu Koronnego, dz. III: Rachunki nadworne, sygn. 5. Znajdujące się tam materiały związane z kosztami dyplomacji polsko-tatarskiej będącej pokłosiem kampanii zwanieckiej 1653 r. były już przedmiotem edycji¹¹. Tym razem prezentowane będą wydatki związane z kosztami podejmowania wielkiego poselstwa tatarskiego Sulejmana agi latem 1654 r. oraz gońca tatarskiego Dzian Gazi agi w grudniu tegoż roku¹². Edytowany jest także sporządzony przez hetmana wielkiego koronnego Stanisława „Rewerę” Potockiego wykaz sum przeznaczonych na swego rodzaju odszkodowania dla jeńców polskich, wypuszczonych z Krymu w ramach zawarcia sojuszu¹³. Pieniądze te pozostały w skarbie z sum zarezerwowanych na wykupienie jeńców polskich, o których wiadano bądź przypuszczano, że już nie żyją. Na koniec podano wykaz towarów przeznaczonych dla gońca tatarskiego w ramach upominków, zgodnie z praktykowanym często zwyczajem rozliczania się tzw. fantami w przypadku braku gotówki¹⁴.

W części drugiej niniejszej edycji przedstawione zostaną fragmenty z rękopisu nr 9352/II przechowywanego w Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu. Rękopis zawiera rachunki przedstawione na sejmie 1658 r., wykazujące wydatki skarbu koronnego sięgające lat przed potopem szwedzkim. Wśród wydatków na wojsko znajduje się tam wyliczenie kosztów podejmowania poselstw obcych oraz własnych legacji wysłanych do innych krajów. Rękopis ten, z którego korzystał również Zbigniew Wójcik w przywoływanym już opracowaniu, będzie szerzej omówiony we wstępie do edycji.

Zagadnienia związane z kosztami zawarcia sojuszu z Tatarami omówił Zbigniew Wójcik. Jak ustalił ów badacz, przyjęcie samego posła wielkiego Sulejmana agi, który latem 1654 r. przybył na sejm warszawski dla zawarcia przymierza, kosztowało skarb koronny 13 805 zł i 24 gr. Do tego dochodziły różne inne wydatki poniesione m.in. na gońców. Uwzględnić należy również rachunek wystawiony skarbowi koronnemu przez krawca warszawskiego Adama Raniszewskiego, który publikowany jest w tej edycji¹⁵.

¹⁰ Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu (dalej: B. Ossol.), rkps 9532/II, k. 58; Z. Wójcik, *Aspekty finansowe...*, s. 143. Pod Zborowem uzgodniono wypłatę 200 tys. zł zaległych upominków i wysłano je Tatarom do Kamieńca Podolskiego w 1650 r. poprzez Wojciecha Bieczyńskiego – zob. D. Milewski, *Rywalizacja polsko-kozacka...*, s. 87-88.

¹¹ *Wydatki na gońca moskiewskiego i posła tatarskiego w czasie kampanii zwanieckiej*, w: D. Milewski, *Kampania zwaniecka 1653 roku. Diariusze i relacje wojenne*, Oświęcim 2016, s. 129-134.

¹² Odprawa posła wielkiego tatarskiego na imię Sulimana agi i innych mniejszych wspólnie z nim na sejmie warszawskim in Anno 1654 będących i odprawionych, AGAD, ASK, dz. III, sygn. 05, k. 671-674v; prowizja Dzian Gazi agi posłannika tatarskiego od Gazi beja siostrzeńca chańskiego, wodza wojska tatarskiego, który się łączyć miał z wojskiem koronnym, z listami do króla J.M., który stanął w Warszawie die 8 Xmbris [XII] Anno 1654, tamże, k. 680-680v.

¹³ Skrypt hetmana wielkiego koronnego Stanisława Potockiego w sprawie jeńców polskich u Tatarów, bm., 1654 r., tamże, k. 679-679v.

¹⁴ Regestr towaru, który się brał na posła tatarskiego po upominki posłanego, tamże, k. 681-681v.

¹⁵ Z. Wójcik, *Aspekty finansowe...*, s. 144; w tabeli na s. 151 autor sumuje wydatki poniesione przez skarb koronny na Tatarów, wyliczając, iż w czasie zerwanego pierwszego sejmiku w 1654 r. wydano 29 268 zł na tzw. „inne

Wydawane dokumenty wchodziły w skład oprawnej w skórę i zniszczonej w dużym stopniu księgi, obejmującej dokumenty skarbowe z lat 1600-1672. Księga liczy 2520 stron, ponumerowanych poprzez foliację kart od 1 do 1260¹⁶. Edytowane materiały obejmują łącznie 12 stron rękopisu między kartami 671 a 681v. Dokumenty sporządzono w języku polskim z nielicznymi wtrętami łacińskimi. Edycję przygotowano zgodnie z zaleceniami *Instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych od XVI do połowy XIX w.*, Wrocław 1953 (opracowanej przez Kazimierza Lepszego). Pisownię zmodernizowano przy zachowaniu oryginalnej wymowy. Uzupełnienia tekstu pochodzące od wydawcy podano w nawiasach kwadratowych. Rozwinięto końcówki wyrazów bez zaznaczania tego w nawiasach kwadratowych (np. zamiast trzecie[go] – trzeciego). Zachowano skróty tytułatury: J.M.P. – Jego Mość Pan. Zachowano oryginalny zapis sum ułamkowych (złote z groszami), wyrażając wartości groszowe po ukośniku dla odróżnienia od współczesnego zapisu dziesiętnego z zastosowaniem przecinka. Wiąże się to z odmienną od dzisiejszej wartością złotego, obejmującego nie 100, ale 30 groszy. Objasnienia osób sporządzono w przypisach rzeczowych, posługując się przede wszystkim hasłami z *Polskiego słownika biograficznego*, *Urzędników dawnej Rzeczypospolitej XII-XVIII wieku* oraz *Słownika biograficznego oficerów polskich*¹⁷. Zrezygnowano z opatrywania przypisami osób, których nie udało się zidentyfikować.

1

[Warszawa], lipiec 1654

Oryg.: AGAD, ASK, dz. III, sygn. 05, k. 671-674v.**Tytuł:** *Odprawa posła wielkiego tatarskiego Sulejmana agi na sejmie warszawskim 1654 r.*

[671]

Odprawa posła wielkiego tatarskiego na imię Sulimana agi¹⁸ i innych mniejszych wspólnie z nim na sejmie warszawskim in Anno 1654 będących i odprawionych.

Naprzód.

Na samego posła wielkiego Sulimana agę.

Łokci nr 16 aksamitu karmazynowego weneckiego po zł 18 – zł 288

[Łokci] nr 14 atlasu fijałkowego weneckiego po zł [7] – zł 98

[Łokci] nr ½ aksamitu karmazynowego weneckiego na czapkę – zł 9

[Łokci] 2 atlasu szkarłatnego, na lisztwy po zł 7 – zł 14

Za pętlice ze złota tureckiego do ferezyjej – zł 60

Za sznurek do tejsze ferezyjej – zł 6/24

Za guziki do żupana – zł 3

Łokci nr 14 barchanu białego pod żupana – zł 7

Krawcowi od roboty od ferezyjej i żupana – zł 10

wydatki¹⁷, podczas gdy na drugim sejmie w tymże roku wyasygnowano odpowiednio 3 tys. zł na legacje polskie na Kryn, 4 846 zł 29 gr na prowizje dla dyplomatów tatarskich i 14 936 zł na inne wydatki.

¹⁶ Na temat tej księgi zob. *Inwentarz zespołu archiwalnego. Archiwum Skarbu Koronnego z lat 1388-1826. Dział III – rachunki nadworne. Nr Zespołu: 7*, oprac. J. Wejchertowa, AGAD, Warszawa 2002, s. 10-13.

¹⁷ M. Wagner, *Słownik biograficzny oficerów polskich drugiej połowy XVII wieku*, t. 1-3, Oświęcim 2013, 2014 i 2018.

¹⁸ Sulejman aga, kapdyży baszy (starszy odźwierny, tur. kapıcı başı), następnie podkomorzy chański. Brał udział w rokowaniach polsko-tatarskich pod Zborowem w 1649 r.

Soroków nr 2 soboli i trzy pary pod ferezją – zł 882
 Za sobola jednego do czapki – zł 40
 Kuśnierzowi od celowania soboli i podszywania ferezjej – zł 20
 Za upominki temuż posłowi darowane – zł 700
 Summa zł 2107/24

Na posła drugiego od Safer Gaze¹⁹
 Łokci nr 14 plisze szkarłatnej po zł 9 – zł 126
 [Łokci] nr 13 atlasu zielonego po zł 6 – zł 78
 [671v]
 Łokieć nr 1 atlasu na lisztwy pod kontusz szkarłatnego – zł 8
 Nr 2 kitajki po zł 5 – zł 10
 Za pętlice ze złota tureckiego do kontusza – zł 40
 Za sznurek do kontusza – zł 5
 Za guziki do żupana – zł 3
 Łokci nr 14 barchanu białego pod żupana – zł 7
 Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 9/15
 Summa zł 283/15

Na posła trzeciego od żony chańskiej
 Łokci nr 14 plisze szkarłatnej po zł 9 – zł 126
 [Łokci] nr 13 atlasu zielonego po zł 6 – zł 78
 [Łokci] nr 1 atlasu zielonego na lisztwę pod kontusz – zł 5
 [Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15
 Za pętlice ze złota tureckiego – zł 40
 Za sznurek do kontusza – zł 5
 Za guziki do żupana – zł 3
 Łokci nr 14 barchanu białego – zł 7
 Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 9/15
 Summa zł 286

Na posła czwartego od Chammamet murzy²⁰
 Łokci nr 14 plisze szkarłatnej po zł 9 – zł 126
 [Łokci] nr 13 atlasu zielonego po zł 6 – zł 78
 [Łokci] nr 1 atlasu szkarłatnego na lisztwę pod kontusz – zł 5
 [Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15
 Za pętlice do kontusza ze złota tureckiego – zł 36
 Za sznurek do kontusza – zł 5
 [672]
 Za guziki do żupana – zł 3

¹⁹ Sefer Gazi aga (zm. 1664), wielki wezyr (1644-1646, 1647-1664) chanów Islama III Gereja i Mehmeda IV Gereja.

²⁰ Chan Mehmed murza, w źródłach polskich zwykle jako Kammamet bądź Kammambet murza. Brał udział w kampanii zborowskiej 1649 r.

Łokci nr 14 barchanu białego pod żupan – zł 7
 Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 9/15
 Summa zł 282

Na Sefer Gaze huma^{21a} i posła piątego
 Łokci nr 14 plisze szkarłatnej po zł 9 – zł 126
 [Łokci] nr 13 atlasu zielonego po zł 6 – zł 78
 [Łokci] nr 1 atlasu szkarłatnego na listwę pod kontusz – zł 5
 [Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15
 Za pętlice do kontusza ze złota tureckiego – zł 36
 Za sznurek do kontusza – zł 5
 Za guziki do żupana – zł 3
 Łokci nr 14 barchanu białego pod żupan – zł 7
 Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 9/15
 Summa zł 282

A z osobna

Na czterech starszych sług tegoż posła wielkiego
 Na pierwszego
 Łokci nr 13 adamaszku weneckiego po zł 5/15 – zł 71/15
 [Łokci] nr 12 atlasu błękitnego po zł 4 – zł 48
 [Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15
 Za pętlice złote do kontusza – zł 20
 Za guziki do żupana – zł 3
 Łokci nr 10 płótna pod żupan – zł 4/11/4½
 Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 6
 Summa zł 165/11/4½

[672v]

Na wtórego

Łokci nr 13 adamaszku weneckiego po zł 5/15 – zł 71/15
 [Łokci] nr 12 atlasu błękitnego po zł 4 – zł 48
 [Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15
 Za pętlice złote do kontusza – zł 20
 Za guziki do żupana – zł 3
 Łokci na 10 płótna pod żupan – zł 4/11/4½
 Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 6
 Summa zł 165/11/4½

Na sługę trzeciego

Łokci nr 13 adamaszku weneckiego po zł 5/15 – zł 71/15
 [Łokci] nr 12 atlasu błękitnego po zł 4 – zł 48
 [Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15
 Za pętlice złote do kontusza – zł 20

²¹ a *Lekcja niepewna.*

Za guziki do żupana – zł 3

Łokci nr 10 płótna pod żupan – zł 4/11/4½

Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł 6

Summa zł 165/11/4½

Na czwartego

Łokci nr 13 adamaszku weneckiego po zł 5/15 – zł 71/15

[Łokci] nr 12 atłasu błękitnego po zł 4 – zł 48

[Łokci] nr 2½ kitajki po zł 5 – zł 12/15

Za pętllice do kontusza – zł 20

Za guziki do żupana – zł 3

[673]

Łokci nr 10 płótna pod żupan – zł [4/11/4½^{22b}]

Krawcowi od roboty kontusza i żupana – zł [6^{23c}]

Summa zł 165/11/4½

A nadto

Na ośmi sług poselskich podlejszych.

Na pierwszego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkus[owego] po zł 5 – zł 53/3/13½

Na wtórego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkus[owego] po zł 5 – zł 53/3/13½

Na trzeciego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkusowego po zł 5 – zł 53/3/13½

Na czwartego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkusowego po zł 5 – zł 53/3/13½

Na piątego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkusowego po zł 5 – zł 53/3/13½

Na szóstego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkusowego po zł 5 – zł 53/3/13½

Na siódmego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkusowego po zł 5 – zł 53/3/13½

[673v]

Na ósmego

Łokci na 10 5/8 falendyszu angielskiego turkusowego po zł 5 – zł 53/3/13½

²² ^b *Brak w oryginalu, uzupełniono na podstawie analogicznych pozycji.*

²³ ^c *Brak w oryginalu, uzupełniono na podstawie analogicznych pozycji.*

A na ostatek

Na Tatarów, których okradziono z nieostrożności ich

Łokci nr 6½ kitajki mienonej po zł 4 – zł 26

Za opończą – zł 10

Za angarski pas – zł 6

Łokci nr 11 francuskiego koralowego falendyszu po zł 10 – zł 110

[Łokci] nr 18 falendyszu zielonego po zł 5 – zł 90

Za czapkę sobolcową – zł 24

Summa zł 266

Summa summarum uczyni wydatku wszytkiego na suknie Tatarom i upominki

zł 4593/24

Adam Raniszewski krawiec warszawski mp

Bochdan Jacinkiewicz ręką własną

[674^{24d}]

[674^v]

Odprawa posła wielkiego tatarskiego Sulimana agi, na którego wyszło zł 4593/24

2

[Warszawa], lipiec 1654

Oryg.: AGAD, ASK, dz. III, sygn. 05, k. 679-679v.

Tytuł: Skrypt hetmana wielkiego koronnego Stanisława Potockiego w sprawie jeńców polskich u Tatarów.

[679]

Więżniowie żółtowodzcy i korsuńscy

Ponieważ skarb koronny deduxit to, iż zostaje residuum sumy na więźniów korsuńskich i żółtowodzkich przez komisją lubelską Anno 1650 naznaczonej. Tedy iż się tamci więźniowie dotąd nie odzywają i podobno już w ordzie nie żyją, daję ten mój skrypt do skarbu, żeby ex residuitate hac kontentowano tych towarzystwo, którzy teraz świeżo powychodzili z niewolej według tego rejestryku

Zł 170 soluti – p. Adam Przeworski przed korsuńską wzięty w polach z J.M. Panem Zaćwilichowskim²⁵

Zł 170 soluti – p. Pilik. Pod Korsuniem z J.M. Panem Wadowskim²⁶

Zł 170 soluti – p. Ossowski²⁷. Pod Korsuniem z J.M. Panem Jaskólskim²⁸

Tym trzem po zł 170 dać.

Zł 170 soluti – p. Koczanowski pod Ilińcami na podjeździe z J.M. Panem Jaskólskim

²⁴ ^d Strona niezapisana.

²⁵ Mikołaj Zaćwilichowski, wojski winnicki, rotmistrz jazdy.

²⁶ Stanisław Wadowski (zm. 1648), rotmistrz jazdy, dowódca chorągwi kozackiej i dragońskiej stanowiących ochronę rejestrowego pułkownika czerkaskiego.

²⁷ Być może Andrzej Ossowski (zm. 1666 r.), dowódca regimentu rajtarii w latach 1652-1653, starosta wschowski od 1649 r.

²⁸ Stanisław Mariusz Jaskólski (zm. 1683), do 1648 i 1650-1652 strażnik wojskowy, wojewoda czernihowski od 1679, wojewoda podolski od 1683.

Zł 170 soluti – p. Gurski²⁹ pod Kudrzyńcami na podjeździe spod Żwańca z J.M. Panem podkomorzym nowogrodzkim³⁰

Zł 170 soluti – p. Domaszewski³¹. Tamże wzięty, z tymże rotmistrzem służąc

Zł 170 soluti – p. Grotkowski³², tamże wzięty z tymże rotmistrzem

Zł 170 soluti – p. Kurzewski. Pod Tajkurami po żwanieckiej z J.M. Panem Sapiehą Janem³³

I tym pięciom także dać po zł 170 dać^{34e}

Stanisław Potocki³⁵ [fręką własną^{36f}] hetman wielki koronny
[679v]

§Skrypt J.M. Pana hetmana wielkiego koronnego ratione więźniów różnych do skarbu in Anno 1654 dany.

Respektu którego dano zł 1020^{37g}

3

Warszawa, po 8 XII 1654

Oryg.: AGAD, ASK, dz. III, sygn. 05, k. 680-680v.

Tytuł: *Wydatki na gońca tatarskiego Dzian Gazi agę.*

[680]

Prowizja Dzian Gazi agi posłannika tatarskiego od Gazi beja siostrzeńca chańskiego³⁸, wodza wojska tatarskiego, który się łączyć miał z wojskiem koronnym, z listami do króla J.M., który stanął w Warszawie die 8 Xmbris [XII] Anno 1654, k. 680-680v

Strawnych a die 8 Xmbris ad diem 22 eiusdem za dni nr 15 po zł 12 – zł 180

A z osobna na dni nr 12 dane w drogę na dzień nr po zł 6 – zł 72

Barwa

Łokci nr 14 atlasu cytrynowego na żupan po zł 5 – zł 70

[Łokci nr] 6 ½ karmazynu na kontusz i czapkę po zł 10 – zł 65

[Łokci nr] 18 kiru pod żupan po gr 15 – zł 9

[Łokci nr] 1 ½ kitajki na lisztwy do żupana po zł 4 – zł 6

Kuśnierzowi za futra pod kontusz, za sobola do czapki i od podszycia suknie – zł 197/18

Zł 342/18

Dla posła samego kosztuje barwa zł 342/18

²⁹ Stanisław Górski (Gurski, zm. po 1664 r.), podczaszy kijowski od 1651 r.

³⁰ Jan Piaseczyński, podkomorzy nowogrodzki, rotmistrz chorągwi kozackiej.

³¹ Zapewne Stanisław Widlica Domaszewski (zm. 1667), rotmistrz jazdy, kolejno podsędek, sędzia ziemski i starosta łukowski, od 1663 r. kasztelan lubelski.

³² Być może Jan Grotkowski, późniejszy dworzanin Jana III, syn Samuela (zm. po 1650), porucznika dragonii w regimencie Jerzego Lubomirskiego.

³³ Jan Fryderyk Sapieha (zm. 1664), od 1652 pisarz polny koronny.

³⁴ ^e *Powtórzone „dać”.*

³⁵ Stanisław „Rewera” Potocki (zm. 1667), wojewoda braclawski 1631-1636, wojewoda podolski 1636-1655, wojewoda kijowski 1655-1658, wojewoda krakowski od 1658, hetman polny koronny 1652-1654, hetman wielki koronny od 1654.

³⁶ ^f *Lekcja niepewna.*

³⁷ ^g *Napis na kopercie.*

³⁸ Gazi Gerej, bratanek chanów Islama III Gereja i Mehmeda IV Gereja, nurreidin 1642-1651, kałga od 1651.

Czeladzi nr 2:

Łokci nr 25 czerwonego wschowskiego sukna ag 66 – zł 55

1 postaw kiru białego – zł 10

Facit zł 65

Smuklerzowi za potrzeby tak do sukien samego posła, jako i czeladzi – zł 29/24

Krawcowi od zrobienia tych szat z jedwabiem i niciami – zł 17

Kosztuje tedy prowizja i z barwą, futrem modo ut supra – zł 706/12

Provisori na niedziel 2 – zł 20

Względem traktamentu przyjeżdżającemu i odjeżdżającemu dane – zł 145

Generalis summa facit – zł 871/12

Conclusum Varsaviae, die XXIII Xmbris [23 XII] 1654

Franciszek Wołczyński [...^{39h}]

[680v]

Prowizja Dzion kazi agi posłannika od Kanabeja wodza wojsk tatarskich. Expedit in Varsavia diebus Xmbris Anno 1654

zł 871/12

[...⁴⁰ⁱ]

4

bmd. [Warszawa, 1654]

Oryg.: AGAD, ASK, dz. III, sygn. 05, k. 681-681v.

Tytuł: *Rejestr towarów wydanych Tatarom w ramach upominków.*

[681]

Regestr towaru, który się brał na posła tatarskiego po upominki posłanego

Naprzód

Na posła samego

16 łokci aksamitu karmazynowego weneckiego po zł 18 – zł 288

14½ łokci aksamitu karmazynowego weneckiego po zł 7 – zł 101/15

½ łokcia aksamitu karmazynowego po zł 18 – zł 9

2 łokci aksamitu szkarłatnego po zł 5 – zł 10

2 łokci kitajki po zł 4 – zł 8

Za futro zł 873/15

Posłowi drugiemu od sołtan gałgi [Gazi Gereja]

13½ łokci aksamitu ciemnoziel[onego] weneckiego po zł 6 – zł 81

6 łokci karmazynowego sukna po zł 11 – zł 66

2 łokci kitajki po zł 4 – zł 8

³⁹ h *Wyraz nieczytelny, zapewne nazwa urzędu.*

⁴⁰ i *Okolo 16 wyrazów nieczytelnych; notatka odręczna.*

Posłom nr 6 z tymże będącym
40 łokci sukna francuskiego różanego po zł 11 – zł 480^{41j}

In summa wyszło zł 1925

[68/v]

Na suknie i futro posłowi [Solimanowi Adze^{42k}] zł 1925

[...^{43l}]

⁴¹ j *Wyliczenie błędne – suma powinna wynosić 440, albo też cena sukna za łokieć powinna wynosić 12 zł.*

⁴² k *Wyrazy skreślone.*

⁴³ l *Podpisy mało czytelne.*